

92
86

Valby, d. 8.9.1992

Nyborg Lokalhistoriske Arkiv

Hermed vil jeg gerne spørge, om der i Deres samlinger findes udførlige dokumenter (sager) vedrørende byens opbygning efter ildebrandene i årene 1791, 96 og 97, således at man deraf vil kunne have mulighed for at se, hvilke håndværkere og entreprenører m.m. der har forestået nogle af disse arbejder.

Ligeledes er jeg interesseret i sager vedrørende vejbygningen (forestået af "Vejkorpset" i årene 1795-1837 i og omkring Nyborg.

Årsagen til min forespørgsel er, at jeg søger oplysninger vedrørende en af mine aner: stenhugger og murermester Johann Caspar Pätz, der var indvandret fra Sachsen og boede i Nyborg fra ca. 1795-1837.

Han havde borgerskab som murer- og stenhuggermester fra 1807 og betegnes i folketællingen 1834 som "Murmester og stenhugger i Vejkorpset". Ved skifteforretningen efter hans enke i 1863 betegnes han som "kgl. Stenhugger". Da enken havde pension efter ham, må der være tale om en slags offentlig ansættelse. Iflg. en familietradition skal han specielt have været beskæftiget ved bygning af vejbroer. Han har formodentlig også været aktiv i Borgervæbningen efter 1801.

Jeg ville være Dem taknemmelig, om De ville oplyse mig om muligheden af at finde sådanne arkivalier, som kunne være til nytte i denne sag, og om man i bekræftende fald vil kunne finde sådanne specielle oplysninger i disse.

Med venlig hilsen

Rud. Lave

Rud. Lave,
pens. skoleinspektør

Adr. Hardenbergvej 6
2500 Valby

Frankeret svarkonvolut vedlagt.

Svar med foto kopier
fra Hempen & Nyborgs arkiv side 44
side 123

Sendt 4/10-1992

22. Johann Caspar Pätz, f. 1759 i Frankenhäusen (~~se bilag!~~)
død i Nyborg 24.maj 1837, begr. 29.maj 1837,
gift 26.apr. 1799 i Nyborg med
23. Ane Larsdatter, f.ca.1777 i Skjellerup ved Nyborg, Vingding
Herred, død 13. feb. 1863 i Nyborg.

Børn: Se næste blad!

Det vides ikke, hvornår Johann Caspar Pätz er kommet til Danmark, ej heller, hvorfor han har bosat sig i Nyborg. I folketællingen 1801 betegnes han som mazzsvend. Han bor med sin familie Landporten nr. 219. I 1787 bor han endnu ikke i Nyborg.

Iflg. Borgerskabsprotokollen f. Nyborg (1723-1900) har han fået borgerskab som murer og stenhugger(mester) d. 1.juni 1807 (protl nr.273). Han er udgået ("opsagt") d.24.dec.1832. Ved folketæll.1834 bor han Landporten nr.5 og betegnes som "muurmester i vejkorpsen". Han har åbenbart fået en slags offentlig stilling under byen, amtet eller staten. Ved hans død 1837 betegnes han som "Stenhugger i Nyborg"(Reg nr.323), men ved hans enkes død 1863 står der i skifteprotokollen, at hun er enke efter "kgl. Stenhugger Johann Pätz".

Efter mandens død i 1837 flyttede Ane Pätz hen til sin datter Dorothea Pätz (f.1807), gift med skomagermester Anders Lund, Kongegade 128 A. Der boede hun til sin død. I ft.1840 angives hendes næringsvej som pension og håndarbejde. At hun får pension er yderligere et tegn på, at hendes mand har haft en offentlig stilling.

Dødsfaldet d.13.feb.1863 anmeldes af hendes svigersøn, skomagermester og borgerrepræsentant A. Lund, til skifteretten. Hun har ikke efterladt sig noget, der kan gøres til genstand for skifte, kun "nogle gangklæder af ringe værdi, som næppe er tilstrækkeligt til at dække udgifterne ved hendes begravelse, som comparenten, A.Lund, lover at bestride. De få ejendele blev derfor overgivet til ham."

(Skifteprotokollen for Nyborg)

NB. I Rigsarkivet findes ekstra kopulations- og begravelsesprotokoller for Nyborg)

Vedr. Harald og Julia Pätz - se Biografisk Leksikon

Valby, d.13.11.1992

Hr. Arkivleder Knud Haugård
Nyborg lokalhistoriske Arkiv
Korsbrødrågade 2. 5000 Nyborg

Mange tak for den hjælp, De har ydet til min efterforskning af stenhugger og murermester Pätz's historie med Deres gennemgang af personregistre og kopiering af billeder og artikler.

Takket være disse oplysninger kan jeg nu få nogle brikker til at falde på plads, så jeg kan opstille en hypotese, der sikkert vil kunne verificeres.

Under billedet med telegraftårnet står der: Den gamle landevej til Svendborg førte over den solide "Telegrafbro", der indviedes i 1834 af prins Christian (senere Kong Chr. VIII) og var bygget af sten." Opførelsen hører altså under Vejkorpset.

Ud fra dette opstiller jeg den hypotese, at Stenhugger- og Murermester Pätz, som ansat i Vejkorpset ~~har~~ udført stenhuggerarbejdet på denne bro, der ifølge "Nyborg Avis er bygget af tyske ~~arbejdere~~ stenarbejdere. (Det er ikke sandsynligt, at en lille by på ca. 6000 indbyggere har haft mere end en enkelt mand, der var kvalificeret til (dette)

at forestå
V

at han i den anledning har fået titlen Kongelig Stenhugger. (Måske havde han i forvejen udført flere andre store stenhuggerarbejder for byen)

at titlen har været forbundet med en slags offentlig ansættelse, hvilket er grunden til, at hans enke har fået pension. Det er Skifterettens folk, der bruger titlen "kgl." i skifteprotokollen.

at det hele stemmer med familietraditionen, ifølge hvilken Pätz har været "brobygger" (Det lyder jo flettere end stenhugger!) Kronologien stemmer også. I folketæll. 1834 står han stadig opført som ansat i Vejkorpset.

Jeg regner med, at disse teorier kan verificeres ved et gennemsyn af "Sager vedr. bro-, gade- og vejvæsen 1673-1892", som jeg ved befinder sig i Landsarkivet i Odense. Jeg overvejer, om jeg skal bede om at låne den til gennemsyn gennem Rigsarkivet.

Johann Caspar Pätz er en interessant person på min anetavle, ligesom også en af hans efterkommere, der blev skuespiller, senere kgl. Hoffotograf Harald Pätz. Jeg har engang i 60erne

II

gennem korrespondance med en "Archivforscher" i Frankenhäusen, hans hjemby (dengang i DDR) fået en særdeles omfattende udskrift af hans slægts historie ud fra kirkebøgerne, hele fire generationer forud for ham, tilbage til 1645. Byen ligger i det tidligere Fyrstendømme Schwarzburg - Rudolstadt, ved en arm af fløden Wipper, sydøst for Harzen. Der er deri oplysninger om den tids navneskikke, barselsskikke, begravelser, ægteskab, titler etc.

Sandsynligvis har bygmester Encke kendt Pätz godt, da de var landsmænd og naturligvis tysktalende. Pätz er nok noget yngre, men det er sandsynligt, at Encke har brugt ham til nogle arbejder. Har Encke været hidkaldt til byen, eller har han begyndt som håndværker og tjent sig op? Har de to Sachsere forladt deres hjemland af politiske eller økonomiske grunde? Sådanne spørgsmål er det naturligt at stille her.

Jeg vil gerne købe Deres bog om J.J. Encke, hvis De vil være så venlig at sende mig den - mod check eller giro.

Med venlig hilsen

Rud. Lave

Rudolf Eckstrøm Lave

Hardenbergvej 6
2500 Valby

*Brev +
J. J. Encke sendt
d. 18/11-92. ML*